

Βιοηθικές επισημάνσεις: Η συμφυΐα σώματος και ψυχής (Εμμ. Παναγόπουλος, Αμ. Επίκ. Καθηγητής Χειρουργικής)

Categories : [ΒΙΟΗΘΙΚΗ](#)

Date : Σεπτεμβρίου 4, 2012

Ο άνθρωπος είναι διφυής, αποτελούμενος από υλικό σώμα και άυλη ψυχή. Ανθρωπος δεν είναι μόνον το σώμα ούτε μόνη η ψυχή, αλλά η σύζευξή τους σε μια ψυχοσωματική οντότητα και ολότητα.

Η συμφυΐα σώματος και ψυχής είναι ένα **μυστήριο**. Αρχίζει από τη σύλληψη όπου, κατά την έκφραση του **Αγ. Γρηγορίου του Παλαμά**, «η ψυχή συνκτίζεται γήινω σώματι» **κατά τρόπο μυστικό, μη πλήρως κατανοητό και μη επιδεχόμενο επιστημονικής έρευνας**. Ο **Αγ. Γρηγόριος ο Θεολόγος** στο βιβλίο του «Έπη Θεολογικά» υποστηρίζει ότι **η ψυχή είναι τελεία και όταν ακόμη βρίσκεται στο έμβρυο**, δεν μπορεί όμως να φανερώσει όλην της την ενέργεια λόγω της σωματικής ατέλειας του εμβρύου. Έτσι η ψυχή στην αρχή σιωπά, μετά ακούμε την άτονη φωνή της και μετά την ολοκλήρωση του σώματος αφήνει να ξεχύνεται όλη η δύναμη, η σοφία, η σύνεση και η αρετή της.

Αυτή η αλήθεια, ότι η ψυχή υπάρχει από τη σύλληψη και είναι και τελεία, έχει σημαντικές βιοηθικές προεκτάσεις. Έτσι **οι όποιοι χειρισμοί στο έμβρυο είναι χειρισμοί σε έμψυχη ανθρώπινη ύπαρξη με πλήρη ανθρώπινα δικαιώματα, και δεν μπορούν να είναι βλαπτικοί και πολύ περισσότερο καταστροφικοί για το έμβρυο, όποιος και αν είναι ο στόχος τους και η χρησιμότητά τους**. Κατά συνέπεια **ο πειραματισμός επί των εμβρύων, η παρέμβαση στον γενετικό κώδικα, η δημιουργία εμβρύων για συλλογή βλαστικών κυττάρων, ο προγεννητικός και προεμφυτευτικός έλεγχος, ορισμένες αναπαραγωγικές τεχνικές, η θεραπευτική κλωνοποίηση και φυσικά πάνω από όλα η έκτρωση** δεν μπορεί να είναι αποδεκτές ενέργειες, αφού οι περισσότερες από αυτές οδηγούν σε καταστροφή εμβρύων και δημιουργούν ποικίλα όσα βιοηθικά διλήμματα και προβλήματα. Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας θέτουν ως προϋπόθεση της βιολογικής ζωής τού ανθρώπου την ύπαρξη ψυχής εντός τού σώματος, δηλ. την ύπαρξη και διατήρηση της συμφυΐας σώματος και ψυχής. **Η ψυχή είναι η ζωοποιητική τού σώματος δύναμη**. Ο **Αγ. Γρηγόριος ο Παλαμάς** γράφει: «...πάσα λογική και νοερά φύσις, είτ' αγγελική είποι τις είτ' ανθρωπίνην, ουσίαν έχει την ζωήν, δι' ήν και διαμένει επίσης καθ' ύπαρξιν αθάνατος, διαφθοράν μη επιδεχομένη. Αλλ' η μεν εν ημίν νοερά και λογική φύσις, ου μόνον ουσίαν έχει την ζωήν, αλλά και την ενέργειαν, ζωοποιεί το συνημμένον σώμα, διό και τούτου λέγεται ζωή...». Και αλλού ο ίδιος Πατήρ σημειώνει: «...η δε νοερά

και λογική φύσις τής ψυχής, επειδή γήινω συνεκτίσθη σώματι και ζωοποιόν έλαβε το Πνεύμα τού Θεού, δι' ού συνέχει και ζωοποιεί το συνημμένο σώμα...». Αλλά και ο **Αγ. Ιωάννης ο Δαμασκηνός** γράφει για την ανθρώπινη ψυχή: «... οργανικό σώματι κεχημένη και τούτω ζωής, αυξησεώς τε και αισθήσεως και γεννήσεως παρεκτική...». Η ζωοποιητική δύναμη της ψυχής ενεργεί διαμέσου των σωματικών οργάνων. Ο **Αγ. Γρηγόριος ο Συναΐτης** υποστηρίζει: «Ωσπερ ο Θεός την άπασαν κτίσιν, ούτως η ψυχή τα του σώματος μέλη και ενεργεί και κινεί έκαστον προς την ιδίαν ενέργειαν». Και ο **Αγ. Γρηγόριος Νύσσης** θεωρεί την ψυχή ως «...ενδεικνυμένην τας ιδίας κινήσεις δια των σωματικών οργάνων...».

Όπου υπάρχει βιολογική ζωή, έστω και υποβαθμισμένη ή τεχνολογικά υποστηριζόμενη, υπάρχει και ψυχή στο σώμα. Συνεπώς **τα άτομα σε φυτική κατάσταση ή σε παρατεινόμενο κώμα, τα ανεγκέφαλα νεογνά, τα άτομα που η ζωή τους συντηρείται από τη σύγχρονη ιατρική τεχνολογία, τα άτομα με ανιάτες αρρώστιες και βαριές αναπηρίες, που υποφέρουν από πολύ σωματικό πόνο και ψυχική ταλαιπωρία και για τα οποία κάποιες κοινωνίες επιτρέπουν την ευθανασία ή και σε μερικές περιπτώσεις την προτείνουν, είναι ανθρώπινες υπάρξεις με όχι λιγότερη αξία και λιγότερα δικαιώματα, είναι πρόσωπα στα μάτια τού Θεού, που χρήζουν τη δική μας βοήθεια και φροντίδα.**

Στο ερώτημα **πού εδρεύει η ψυχή**, οι Άγιοι Πατέρες απαντούν: **πανταχού του σώματος**. Ο **Αγ. Γρηγόριος ο Παλαμάς** υποστηρίζει: «...η μέντοι ψυχή συνέχουσα το σώμα, ω και εκτίσθη, πανταχού του σώματός εστιν, ουχ' ως εν τόπω, ουδ' ως περιεχομένη, αλλ' ως συνέχουσα και περιέχουσα και ζωοποιούσα τούτο, κατ' εικόνα και τούτ' έχουσα Θεού... ». Και ο **Αγ. Γρηγόριος Νύσσης** γράφει: «... ούτε έξωθεν περιλαμβάνων, ούτ' ένδοθεν κρατούμενος, αλλά κατά τινα τρόπον αμήχανόν τε και ακατανόητον εγγίζων ο νους τη φύσει και προσαιπτόμενος και εν αυτή και περί αυτήν θεωρείται ούτ' εγκαθήμενος ούτε περιπτυσσόμενος...».

Ο **Alan Shewmon**, καθηγητής Νευρολογίας στο Πανεπιστήμιο του UCLA στο Los Angeles των ΗΠΑ, το 1998 δημοσίευσε στο περιοδικό *Neurology* ένα άρθρο που αφορούσε τη μελέτη 70 περιπτώσεων απόλυτα διαπιστωμένων εγκεφαλικά νεκρών ατόμων **με επιβίωση πέραν της εβδομάδος**. Το συμπέρασμα της μελέτης ήταν ότι: «Το φαινόμενο του χρόνιου εγκεφαλικού θανάτου υπονοεί ότι η απαρτιωτική ενότητα ενός σύνθετου οργανισμού, δηλ. η λειτουργία τού οργανισμού ως όλου, είναι ένα έμφυτο, μη εντοπιζόμενο ολιστικό χαρακτηριστικό, που προέρχεται από την αμοιβαία αλληλεπίδραση όλων των μερών και όχι ένας εκ των άνω προς τα κάτω συντονισμός, που επιβάλλεται από ένα μέρος, τον εγκέφαλο, πάνω σε ένα παθητικό άθροισμα οργάνων. Ο ρόλος του εγκεφάλου δεν είναι εκείνος του κεντρικού ρυθμιστού, χωρίς τον οποίον το σώμα χάνει την ενότητά του και σταματά να αποτελεί ένα ζωντανό βιολογικό οργανισμό».

Στα επόμενα χρόνια η θέση αυτή υιοθετήθηκε και από πολλούς άλλους ιατρούς και

βιοηθικούς και αποτέλεσε **ισχυρό πλήγμα στα θεμέλια του εγκεφαλικού θανάτου.**

Πέραν αυτού θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αυτό το έμφυτο, μη εντοπιζόμενο, ολιστικό χαρακτηριστικό, που συντονίζει τη λειτουργία των διαφόρων οργάνων και δημιουργεί τη λειτουργική ενότητα του οργανισμού, αντιστοιχεί στη **ζωοποιητική ενέργεια της ψυχής**, για την οποία ομιλούν οι Άγιοι Πατέρες. Η ψυχή είναι και αυτή έμφυτη, αφού υπάρχει από τη στιγμή της συλλήψεως, είναι μη εντοπιζόμενη, αφού «πανταχού του σώματός εστι», και έχει και το ολιστικό χαρακτηριστικό, αφού η ζωή, της οποίας είναι αιτία, είναι κάτι **πέραν και πάνω από το άθροισμα της λειτουργίας των επιμέρους οργάνων.** Έτσι ο Shewmon κατά κάποιον τρόπο επιβεβαιώνει τους Πατέρας στο θέμα αυτό.

Η συμφυΐα σώματος και ψυχής κάποτε, με τρόπο φυσικό ή βίαιο, τελειώνει και η διάσπαση της συμφυΐας και η αναχώρηση της ψυχής από το σώμα σηματοδοτεί τον θάνατο του ανθρώπου, όπως μας βεβαιώνει και ο **Μ. Αθανάσιος**, όταν γράφει ότι: «...ουχ' η ψυχή εστίν η αποθνήσκουσα, αλλά δια την ταύτης αναχώρησιν αποθνήσκει το σώμα». **Ο θάνατος είναι μυστήριο και ο ακριβής χρονικός προσδιορισμός της εξόδου της ψυχής από το σώμα είναι ανέφικτος, τόσο θεολογικά όσο και ιατρικά.** Ο θάνατος διαγιγνώσκεται εκ των υστέρων από τα σημεία τού νεκρού σώματος. Πάντως ένα είναι βέβαιο, ότι η λύση της συμφυΐας είναι ένα στιγμιαίο γεγονός.

Ο ιερός υμνογράφος τής νεκρώσιμης ακολουθίας το επιβεβαιώνει:

«όντως φοβερώτατον το του θανάτου μυστήριον. Πως η ψυχή βιαίως χωρίζεται εκ της αρμονίας και της συμφυΐας ο φυσικότατος δεσμός Θείω Βουλήματι αποτέμνεται...».

Αλλά και από βιολογικής απόψεως ο θάνατος ορίζεται ως το στιγμιαίο γεγονός που χωρίζει δύο διαδικασίες, τη διαδικασία τού θανάτου από τη διαδικασία τής αποσυνθέσεως και το καλύτερο κριτήριο προσδιορισμού του είναι η οριστική παύση τής κυκλοφορίας του αίματος.

Κατά τη διαδικασία τού θανάτου το άτομο είναι ζωντανό και πορεύεται προς τον θάνατο, δηλ. πεθαίνει. Στο τέλος αυτής της διαδικασίας επισυμβαίνει ο θάνατος ως στιγμιαίο γεγονός και την επόμενη στιγμή αρχίζει η διαδικασία τής αποσυνθέσεως, οπότε το άτομο είναι πεθαμένο.

Οι θιασώτες τού «εγκεφαλικού θανάτου», προκειμένου να δικαιολογήσουν γιατί ένα εγκεφαλικά νεκρό άτομο θεωρείται νεκρό ενώ ένα μεγάλο μέρος τού οργανισμού του λειτουργεί, υποστηρίζουν ότι ο θάνατος είναι γεγονός διαρκείας με σταδιακή νέκρωση των διαφόρων οργάνων του. Όμως η άποψη αυτή είναι **λανθασμένη θεολογικά και ιατρικά.** Προφανώς, ηθελημένα ή μη, συγχέουν τη διαδικασία τού θανάτου με τον θάνατο. Ταυτίζουν την πρόγνωση ότι το άτομο θα πεθάνει με το αποτέλεσμα ότι είναι ήδη νεκρό. Αυτό όμως αποτελεί λογικό σφάλμα.

Μία άλλη **ιατρικά λανθασμένη και θεολογικά αυθαίρετη** και αναπόδεικτη άποψη είναι και εκείνη που διατυπώνεται στην 13η βασική θέση επί της ηθικής των μεταμοσχεύσεων της Επιτροπής Βιοηθικής τής Εκκλησίας τής Ελλάδος, σύμφωνα με

την οποία «Αυτό που εις την ουσίαν επιτυγχάνει η τεχνητή υποστήριξις της αναπνοής είναι ότι προσωρινώς αναχαιτίζει την διαδικασίαν αποσυνθέσεως του σώματος, όχι όμως και αναχώρησιν της ψυχής». Ιατρικά αυτό που κάνει η υποστήριξη της αναπνοής είναι να διατηρεί την καρδιακή λειτουργία και την κυκλοφορία τού αίματος, με αποτέλεσμα την **αναστολή επελεύσεως του θανάτου και τη διατήρηση της ζωής και όχι να αναχαιτίζει την αποσύνθεση του σώματος**, η οποία μπορεί να επιτευχθεί προσωρινώς ή μακροχρονίως με ψύξη ή ταρίχευση. Συνεπώς **πώς μπορεί να υποστηριχθεί πειστικά η αναχώρηση της ψυχής από ένα βιολογικά ζωντανό σώμα;**

[...]

(Απόσπασμα άρθρου από το περιοδικό «Η Δράση μας» Μάιος - Ιούνιος/Ιούλιος 2012)